

Рівненський державний гуманітарний університет

**ПСИХОЛОГІЯ:
РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Збірник наукових праць

Випуск 3

Рівне – 2014

Психологія: реальність і перспективи: Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. – Випуск 3. – Рівне: Видавництво ТзОВ «Дока центр», 2014. – 182 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем психології. Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Павелків Роман Володимирович - доктор психологічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної та навчально-методичної роботи, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету

Заступник головного редактора:

Безлюдна Валентина Іванівна - кандидат педагогічних наук, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ

Максименко Сергій Дмитрович — академік-секретар відділення психології, вікової фізіології та дефектології НАПН України, дійсний член НАПН України, директор Інституту психології ім. Г. С. Костюка;

Ямницький Вадим Маркович — доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету;

Юрченко Вікторія Миколаївна — доктор психологічних наук, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету;

Михальчук Наталія Олександрівна — доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і практики англійської мови та прикладної лінгвістики Рівненського державного гуманітарного університету;

Литвиненко Світлана Анатоліївна — доктор педагогічних наук, професор кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету;

Петренко Оксана Борисівна — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Шугасва Людмила Михайлівна — доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Рівненського державного гуманітарного університету;

Пасічник Ігор Демидович — доктор психологічних наук, професор кафедри психолого-педагогічних дисциплін, ректор Національного університету «Острозька академія»;

Вірна Жанна Петрівна — доктор психологічних наук, професор, декан факультету психології Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки;

Гошовський Ярослав Олександрович — доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри педагогічної та вікової психології Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки;

Воробійов Анатолій Миколайович — кандидат педагогічних наук, професор, перший проректор, завідувач кафедри загальної психології та психодіагностики Рівненського державного гуманітарного університету;

Поніманська Тамара Іллівна — кандидат педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи, завідувач кафедри педагогіки і психології (дошкільної і корекційної) Рівненського державного гуманітарного університету;

Корчакова Наталія Вікторівна — кандидат психологічних наук, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету (**відповідальний секретар**);

Созонюк Ольга Степанівна — кандидат психологічних наук, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 4 від 28.11. 2014 р.).

Свідоцтво про державну реєстрацію **Серія КВ №18713-7513Р.**

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи не рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Ст.Бандери, 20, e-mail: dokacentr@mail.ru.

оточуючих до суб'єкту формування іміджу, прагнення поліпшити взаємодію, бажання справити враження).

Список використаних джерел:

1. Зейгарник Б. В. Теория личности К. Левина / Б. В. Зейгарник. – М.: МГУ, 1981. – 118 с.
2. Крейн У. Секреты формирования личности / У. Крейн – [5-е междунар. изд., испр. и доп.]. – СПб.: Прайм-ЕВРОЗНАК, 2002. – 512с.
3. Леонтьев А. Н. Потребности, мотивы и эмоции / А. Н. Леонтьев – М., 1971. – С. 13-20, 23-28, 35-39.
4. Панасюк А.Ю. Формирование имиджа: Стратегия, психотехники, психотехнологии / А.Ю.Панасюк. – М.: Омега-Л, 2007. – 266 с
5. Столяренко О. Б. Психологія особистості. Навч. Посіб / О.Б.Столяренко. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 280 с.

***Резюме.** В статье имидж рассматривается как социально-психологический феномен, проанализированы основные механизмы его формирования. Описаны результаты эмпирического исследования, направленного на изучение психологических условий формирования имиджа у студентов психологов в процессе профессиональной подготовки в высшем учебном заведении.*

***Ключевые слова:** представление, имидж, потребность, установка, мотив.*

***Summary.** In the article's image regarded as a socio-psychological phenomenon, analyzed the main mechanisms of its formation. Describes the results of empirical studies about image formation (of students of psychology at the university) through the installation and motive.*

***Key words:** representation, image, need, setting, motif.*

УДК159.9:61–053.6

І.О. НОГАЧЕВСЬКА

ПОТЕНЦІАЛ БІБЛІОТЕРАПІЇ У ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНІЙ ДОПОМОЗІ МОЛОДІ

***Резюме.** У статті розглядається стан, проблеми та перспективи впровадження бібліотерапії у навчально-виховний процес вищої школи. Дається характеристика основних напрямів дослідження даного феномена, аналізується психотерапевтичний вплив та особливості застосування бібліотерапії у роботі зі студентами.*

***Ключові слова:** бібліопсихологія, бібліотерапія, психотерапевтична допомога, читач, художній текст.*

Постановка проблеми. Сучасну соціокультурну реальність найчастіше пов'язують з новітніми технологіями мас-медіа, візуальними практиками, новими способами комунікації за допомогою інтернет ресурсів. Тому теза про занепад книги як особливої соціокультурної данності стала загальноновживаною і відповідає реаліям сьогодення. Беззаперечним є факт, що нова епоха, створюючи новаторські способи комунікації, вимушена зберігати знакову форму передачі інформації та обміну думками.

В контексті вищезазначеного, актуальним постає образ читача, інтерес до якого стрімко зріс в останні роки. Інтернет-комунікація перетворює рефлексивне читання та письмо в публічну мережу, де персональний символічний структурі висловлювання перешкоджає зв'язок з загальноновживаною текстуальністю. Гіпертекст руйнує межі не лише між електронними текстами, але й між фігурами письменника і автора. Такі основні ознаки гіпертексту як нелінійність, неієрархічність нівелюють волю та авторський задум. Загалом, електронне письмо возвеличує фігуру читача, констатуючи його високий рівень домагань щодо авторства повідомлення.

Вивчення взаємодії тексту, книги та її реципієнта (читача) на межі ХІХ – ХХ ст. було обумовлене процесами модернізації суспільства. Бібліопсихологія, в той час, стала системним механізмом зародження масової читацької культури. Унікальний досвід психологічної науки у вивченні читача та читання пов'язаний з постаттю М.О.Рубакіна, якого називають засновником особливого напрямку психології, пов'язаного з дослідженням читання як психічного процесу, як базового елементу соціалізації особистості, як особливого соціального та культурного явища [4].

Інтерес до науково-просвітницької діяльності М.О.Рубакіна не згасає і у сучасній науковій парадигмі, його дослідження з бібліопсихології використовуються у психолінгвістиці, соціології, психології, психології розуміння, герменевтиці та інших науках. Простежується тісний зв'язок ідей М.О.Рубакіна з бібліотерапією, яка передбачає застосування книг для забезпечення клінічних, профілактичних чи загальноорозвивальних цілей.

Бібліотерапія дає можливість за допомогою книг, фрагментів книг, аудіо- та відеозаписів здійснювати вплив на проблеми, що виникають у спілкуванні, навчанні, соціалізації, адаптації особистості. Нажаль, в епоху тотальної віртуальної комунікації, потенціал бібліотерапії лишається поза увагою багатьох вітчизняних досліджень, однак європейський та американський досвід виявляє їх високу ефективність.

У юнацькому віці переосмислюється ставлення до різних галузей людської діяльності. Інтереси конкретизуються, стають специфічними, спрямовуються у визначене русло. У студентів коло інтересів дуже широке. Особливо приваблюють їх художні тексти, що втілюють в собі міркування на найважливіші теми – любові, волі, мужності, гуманізму. Однак, засобів для розуміння і пізнання цих тем у молоді недостатньо, а

кількість факторів їхнього сприймання текстів, що зумовлюються широтою їх життєвих інтересів, характеризується розмитістю і нечіткістю.

Отож, детальної уваги потребує проблема розробки, дослідження та впровадження в навчальний процес нових методів та технологій, що забезпечуватимуть подолання проблеми нерозуміння художніх текстів студентами. Одним із таких способів є малодосліджений та не частий у практичному застосуванні, однак на думку багатьох дослідників (С.А.Белічевої, Б.С.Братуся, Г.М.Бреслава, М.О.Ковальчук, О.С.Юмінової, І.Борецької та ін.) ефективний метод бібліотерапії, що за своїм походженням являється особистісно-розвивальним та загальнокультурним ресурсом.

Концептуально-методологічну основу визначеної нами проблематики складають роботи, що розглядають можливість та необхідність застосування особистісно-розвивального потенціалу літератури і мистецтва та дослідження у яких аналізуються особливості застосування методу бібліотерапії (О.С.Алексеїчик, М.С.Бурно, Б.Д.Карвасарський, В.С.Крейдено, Ю.Б.Некрасова та ін.)

Мета статті полягає у систематизації теоретико-емпіричних підходів до бібліотерапії як психотерапевтичного методу; з'ясуванні перспектив застосування бібліотерапії як способу психологічної допомоги студентам; обґрунтуванні ефективності використання бібліотерапії як специфічного методу роботи з читачем; аналізі можливостей застосування бібліотерапії в педагогічній та виховній роботі з молоддю.

Виклад основного матеріалу. Дослідження, що з'ясовують теоретичні основи бібліотерапії варто розділити на дві групи. Першу групу складають праці, які спрямовані на вивчення різних компонентів та аспектів бібліотерапії, а саме: аналіз її теоретичних засад, предмету, мети, завдань (Ю.Дрешер, Б.Сімонов, М.Назаркін, О.Міллер та ін.); аналіз бібліотерапії як діяльності з позиції різних галузей знань: медицини (О.Міллер, Ю.Дрешер), педагогіки (І.Тихомирова), бібліотекознавства (І.Казарінова, О.Смагіна), психології (Л.Жабицька, І.Кукарєва, А.Михайлова) та ін.

До другої групи варто віднести ті дослідження у яких виділяють лише окремі аспекти бібліотерапії у зв'язку з вивченням інших явищ та процесів: вивчення можливостей корекційно-розвивальної роботи з дітьми та підлітками засобами казки як інструмента бібліотерапії (Д.Соколов, С.Лавлінський, Т.Буслаєва, О.Хухлаєва, Л.Розова та ін.); аналіз механізмів компенсаторного читання (Т.Ловкова, Г.Білоусова, А.Гончарова, Л.Созман, Д.Орлова, Т.Єрмакова та ін.); з'ясування напрямів, методів роботи з людьми, що мають проблеми зі здоров'ям (О.Міллер, Н.Клюшина, Г.Кушнір та ін.); удосконалення практики психосоціальної роботи (Л.Гаврилїна); вивчення бібліосоціології (Р.Трофімова, Т.Тетерїна).

Значений вище міждисциплінарний підхід до проблем бібліотерапії обумовив варіативність наукових підходів до осмислення суті поняття та дозволив констатувати евристичні можливості методу як утвердження концепції «життєвих сил суб'єкта». Основним завданням бібліотерапії є досягнення інформаційної і духовної гармонії особистості. Однак, проблематика наукового статусу бібліотерапії в рамках чисельних наукових робіт не виявляє цілісного потенціалу бібліотерапії, як методу підтримки молоді.

О.С.Юмінова розглядає бібліотерапію як специфічну психологічну допомогу, яка актуалізує вербально-комунікативний потенціал особистості. Нею розроблена та апробована програма соціально-психологічної профілактики комунікативних девіацій засобами бібліотерапії, яка спрямована на соціально-нормативний особистісний розвиток та розширення продуктивного комунікативного досвіду [5, с. 3-5].

Авторка чітко та ясно зазначає мету бібліотерапії: допомога особистості сформувати індивідуальну самосвідомість; покращити розуміння мотивів власної поведінки; сприяти формуванню адекватної самооцінки; допомогти особистості визначити свої інтереси та нахили; сприяти виходу особистості на шлях самопізнання, самореалізації та самоактуалізації [5, с. 10-14].

Сприймання твору – це самоорганізований процес, оскільки читач сам накладає форму сприйнятого на хаотичний потік своєї свідомості, а його внутрішній світ стає контекстом цього накладання. Самоорганізація здійснюється відповідно до принципів цілісності організму і зворотнього зв'язку як механізму підтримки цієї цілісності.

Разом з тим відбувається розвиток емоційної сфери особистості. На рівні операції сприймання виникає співпереживання читача персонажам твору. Часто неусвідомлене включення „Я” читача в контекст твору в ролі персонажа сприяє ототожненню себе з ним (ідентифікація), або протиставленню себе йому (контридентифікація). Читач може при цьому, у першому випадку, проектувати на героя свої якості – проекція – або включати до своєї власної поведінки елементи або цілісний образ літературного персонажа – інтроекція. За допомогою цих процесів читач стадіально збільшує включення своїх почуттів у процес сприймання твору, доступнішими стають образи уяви. Йому легше утримувати цілісність сприйнятого, оскільки відомо, що людині властиво ставити себе в центр подій, що відбуваються, спостерігати за ними зі своєї егоцентричної точки зору.

І.Борецька визначає бібліотерапію як терапевтичний вплив, який, завдяки використанню читацьких матеріалів, як допоміжних засобів терапевтичного процесу, є різновидом психологічної допомоги та підтримки, шляхом цілеспрямованого «читання» проблем пацієнта, що дозволяє задовольнити його нужду [1, с.19].

Основним принципом бібліотерапевтичної діяльності І.Борецька виділяє індивідуальний підхід до читача, стимулювання його творчої активності та дослідницької позиції, адже терапевтична цінність літератури опосередковано стимулює до загального розвитку та самовдосконалення. Читач уособлює себе з героями твору, переживає проблеми тотожні власним, співчуває, тонко реагує, змінює себе [1, с.6].

Бібліотерапевтичну роботу з книгою І.Борецька суміщає з елементами театралізації, драматизації, методами та прийомами активізації читацьких інтересів, ігровими методиками, методами релаксації. Ключовим

моментом у роботі з книгою, на її думку, є така сила бібліотерапевтичного впливу, коли читач, в результаті глибокої рефлексії над прочитаним, над самим собою та ситуацією, у якій він перебуває, переживає катарсис (katharsis), тобто переоцінює, кардинально змінює поведінкові реакції [1, с.7].

Стан, проблеми, перспективи розвитку бібліотерапевтичного напрямку соціальної підтримки молоді досліджує Р.П.Потапова. Серед факторів, що визначають характер та ступінь соціальної підтримки, особливе місце належить інформаційному захисту особистості [3].

До проблем використання технологій бібліотерапії у процесі формування пізнавальної культури молоді, як цілісного феномену, зверталася А.В.Плеханова. У дослідженні представлена системна сукупність педагогічних впливів та порядок функціонування інструментальних та методичних засобів, спрямованих на емоційну сферу особистості і її духовний ріст. Виділяються такі провідні технології: технологія співпраці; культурно-виховна технологія диференційованого навчання за інтересами дітей; технологія розвивального навчання спрямована на розвиток творчих якостей особистості; технологія «Діалог культур»; технологія саморозвитку та ін. [2].

Суть формування пізнавальної культури на основі використання технологій бібліотерапії являє собою процес послідовного педагогічного впливу, спрямованого на пізнання культурних та літературних надбань, розширення соціально-культурного простору, розвиток активності і комунікабельності, задоволення пізнавальних потреб та запитів, самоорганізацію та саморегуляцію.

Специфіка формування пізнавальної культури на основі застосування технологій бібліотерапії визначається її особливим розвивальним потенціалом, який базується на формах, засобах та методах соціально-культурної діяльності, розвиває художньо-творчі здібності, підвищує рівень самооцінки, стабілізує емоційні переживання, прояви пізнавальної активності, дає можливість оволодіти знаннями та способами художньо-творчої діяльності, сприяє виробленню навиків самовизначення та самоорганізації [2].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Переважна більшість дослідників студентський вік позначають як кризовий період від юнацького віку до молодості. Це період особистісного, професійного самовизначення на щаблі індивідуалізації. Студентство вирізняється від інших груп високим освітнім рівнем, пізнавальною мотивацією, найвищою соціальною активністю, сполученням інтелектуальної та соціальної зрілості. Успішна самореалізація визначається індивідуально-психологічними і соціальними ресурсами особистості. Особлива роль у наданні психотерапевтичної допомоги молоді, на різних стадіях становлення, має відводитись бібліотерапії.

Показовими, на нашу думку, постають конкурентно-діалогічні можливості бібліотерапії, яка може виступати як метадисципліна. Потенціал бібліотерапії важливіший як з прагматичної, так і з теоретичної точок зору, що дозволяє, з однієї сторони, виявити сферу пріоритетних досліджень, а з іншої – розглянути бібліотерапію як суперевристичний метод на мікро- та макрорівні.

Перспективою успішного застосування бібліотерапії є використання її у спеціальних розвиваючих освітніх програмах, що створить умови становлення молоді як справжнього суб'єкта власного життя, діяльності та включення її в новий соціокультурний простір.

Список використаних джерел:

1. Борецкая И. Библиотерапия: лекции/ И.Борецкая; пер. с польского И.Ф.Притульчик. – Гродно: ГрГУ, 2007. – 99 с.
2. Плеханова А.В. Педагогический потенциал технологии библиотерапии в формировании познавательной культуры младших школьников: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.05/ Анна Владимировна Плеханова. – Тамбов, 2011. – 216 с.
3. Потапова Р.П. Библиотерапевтическое направление социальной поддержки молодежи: состояние, проблемы, перспективы развития (Опыт социологического исследования): дис. ...канд. соц. наук: 22.00.04 / Р.П.Потапова. – Барнаул, 2005. – 201 с.
4. Рубакин Н.А. Библиологическая психология / Рубакин Н.А. – М.: Академический Проект; Трикста, 2006. – 800 с.
5. Юминова О.С. Социально-психологическая профилактика коммуникативных девиаций у старшеклассников средствами библиотерапии: дис. ...канд. психол. наук: 19.00.05 / О.С.Юминова. – Кострома, 2005. – 230 с.

Резюме. В статье рассматриваются проблемы и перспективы внедрения библиотерапии в учебно-воспитательный процесс высшей школы. Дается характеристика основным направлениям изучения данного феномена, анализируется психотерапевтическое влияние и особенности использования библиотерапии в работе со студентами.

Ключевые слова: библиопсихология, библиотерапия, психотерапевтическая помощь, читатель, художественный текст.

Summary. The article deals with the current status, problems and prospects of implementation of bibliotherapy in the educational process of higher education. Characteristics of main areas of the research of this phenomenon have been given, psychotherapeutic influence and features of bibliotherapy in working with students have been analyzed.

Key words: bibliopsychology, bibliotherapy, psychotherapeutic assistance, reader, literary text.

З М І С Т

Передмова	3
Павелків Р.В. Місце просоціальної поведінки у формуванні моральних цінностей особистості	4
Литвиненко С.А. Ігротерапія як метод психологічної допомоги дітям і підліткам.....	8
Литвиненко С.А., Ямницький В.М. Актуальні проблеми практики супервізії у професійній підготовці майбутніх психологів	11
Петренко О.Б. Діяльність педагога зі збереження психічного здоров'я дитини: актуалізація ідей Василя Сухомлинського.....	14
Артемова О.І. Розвиток креативного потенціалу майбутніх практичних психологів в процесі професійної підготовки.....	19
Артимовець А.П., Литвиненко С.А. Теоретичний аналіз проблеми творчого мислення.....	22
Бабак К.В. Професійний розвиток особистості у практиці діяльності психологічної служби.....	25
Борейчук І.О., Свінтозельська І.В. Психологічна готовність вчителя як компонент регуляції взаємин між учнями.....	28
Бурдова М.В., Ямницький В.М. Проблема страху смерті у похилому віці.....	31
Бучко В.Б. Психологічна допомога у розв'язуванні конфліктів шляхом переговорів.....	34
Воробйов А.М. Психолого-соціальні концепти внутрішнього конфлікту в учнівській молоді.....	38
Гаврилець Ю. Д., Тукаєв С. В., Різун В. В., Макаруч М. Ю. Закономірності психоемоційного впливу телевізійних новин на молоду студентську аудиторію	42
Главінська О.Д. Аналіз психологічної суверенності як феномену особистісного стилю	46
Демчук О.О., Хупавцева Н.О. Метод проектів як засіб активізації діяльності студентів-психологів	48
Демянюк О.Б. Образ світу в контексті проблеми буття людини і її відношення зі світом	51
Донченко О.С. Креативність в контексті педагогічної творчості вихователя дошкільного навчального закладу.....	55
Дружиніна І.А. Проблема професійної підготовки студентів-психологів: теоретико-прикладний аспект.....	59
Єфимець О.О., Демчук О.О. До проблеми емоційного інтелекту студентів	62
Івашкевич Е.З., Михальчук Н.О. Сенситивність та соціальна уява в структурі соціального інтелекту майбутнього психолога.....	65
Козачок К.В., Романюк В.Л. Особливості післяопераційного стресу у пацієнтів із захворюванням жовчних шляхів в умовах хірургічного відділення	68
Кондратюк А.Ю., Литвиненко С.А. Гендерні відмінності самореалізації особистості в юнацькому віці	73
Корчакова Н.В. Ранні витоки про соціальності.....	75
Крюкова Л.В. Вплив емоційних чинників на соціально-психологічну адаптованість молодших школярів.....	80
Кулаков Р.С. Психологічний аналіз самооцінки та рівня домагань у структурі професійного самовизначення старшокласників	83
Кулакова Л.М. Психологічні аспекти дослідження почуття власної гідності у молодшому шкільному віці.....	87
Макаруч М.Ю., Федорчук С.В., Чікіна Л.В., Трушина В.А. Зв'язки ефективності виконання вправ на уявну ротацію з короткочасною пам'яттю у жінок	90
Макаруч М.Ю., Федорчук С.В., Чікіна Л.В., Трушина В.А. Успішність уявної ротації простих і складних геометричних об'єктів у жінок і чоловіків із різним рівнем інтелекту.....	93
Мамчук Л.П., Ямницький В.М. Творчість та творчі здібності особистості у сучасній психології.....	96
Марчук Ю.С., Созонюк О.С. Психологія розвитку професійного мислення у майбутніх психологів у процесі фахової підготовки.....	100
Мельник А.М. Аналіз психологічних механізмів зниження тривожності студентів коледжу через призму соціальних агентів: сім'ю, освіту та соціум.....	102
Мичко М.В., Ямницький В.М. Вплив соціального страху на формування особистості в юнацькому віці.....	105
Назаревич В.В. Формування соціальної ідентичності в гандикапних клієнтів у процесі психологічного супроводу ...	109
Новік Л.О. Психологічні основи формування іміджу у студентів-психологів у процесі фахової підготовки.....	112
Ногачевська І.О. Потенціал бібліотерапії у психотерапевтичній допомозі молоді	115
Озарчук О.І., Назарець Л.М. Психологічні основи профілактики суїцидальної поведінки у підлітковому віці.....	118
Осипчук О.П. Особливості розуміння моральних аспектів ситуації у молодшому шкільному віці	120
Павелків В.Р., Панасюк В.М. Теоретико-методологічна характеристика девіацій молодіжного середовища	124
Рудюк О.В. Верифікація концепту «психологічне здоров'я» у площині аналізу подолання кризи втрати роботи у безробітних	127
Семенюк О.А., Безлюдна В.І. Розвиток та корекція емоційної готовності дітей до шкільного навчання	131
Смалько Ф.В., Ямницький В.М. Сучасні аспекти вивчення поведінкової та вербальної агресії	135
Созонюк О.С. Розвиток готовності майбутніх психологів до особистісно зорієнтованого спілкування.....	138
Ставицька О.Г., Шиманська Ю.Ю. Особливості застосування методів психологічного впливу на особистість у професійній діяльності слідчого	141
Степанчук І.А., Литвиненко С.А. Психологічні особливості розвитку смислової сфери особистості в юнацькому віці	144

Стернійчук М.Ю., Литвиненко С.А. Психологічні особливості впливу батьківських фігур на становлення ідентичності доньки	147
Сторож О.В. Технологія розвитку творчої соціалізації старшокласників	150
Сушинська Т.С. Особливості довільної невербальної експресії дітей з різними типами образу "Я"	154
Федоренко Р.П. Вплив фінансової незалежності жінки на сексуальні взаємини	158
Федюк Т.М., Безлюдна В.І. Психологічні особливості соціалізації дітей з вадами слуху	161
Шевчик О.М., Немеш О.М. Психологічні особливості тривожності у старшокласників.....	163
Шпак С.Г. Особливості виникнення стресу у молодших школярів в процесі адаптації.....	166
Ямницький О.В. Розвиток психологічної науки та професійної підготовки психологів у Фінляндії	170
Яцюк Г.В. Розвиток когнітивно-мотиваційних основ інтимної сфери людини	173
Відомості про авторів	176

Наукове видання

ПСИХОЛОГІЯ: РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ

**Збірник наукових праць
Рівненського державного гуманітарного університету**

Випуск 3

Заснований у 2013 р.

Редактор збірника **Павелків Р.В.**

Відповідальний за підготовку збірника до видання **Воробйов А.М.**

Технічний редактор **Суходольський В.І.**

Комп'ютерна верстка **Суходольський В.І.**

Здано до набору 04.12.2014 р. Підписано до друку 10.12.2014 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 23,4. Наклад 100 прим.

Адреса: 33028 м. Рівне, вул. Ст.Бандери, 20
e-mail: dokacentr@mail.ru

Видавництво ТЗОВ «Дока центр»
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
Серія РВ № 54 від 09.09.2011.

П - 86 **Психологія: реальність і перспективи. Збірник наукових праць
Рівненського державного гуманітарного університету. – Випуск 3. – Рівне:
Видавництво ТЗОВ «Дока центр», 2014. – 182 с.**

ISBN 978-966-2695-01-4

Збірник наукових праць містить статті які відображають теоретичні та практичні аспекти найважливіших проблем психологічної науки.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, психологів закладів освіти, практикуючих психологів, вчителів та керівників закладів освіти, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК 159.9

ББК 88